

Elaboració del *Codi deontològic del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya*

**Concepción RODRÍGUEZ PARADA, Sílvia SUNYER LÁZARO,
Leonor VELA, Josep VIVES-GRÀCIA**

*All that is necessary for the triumph of evil
is that good men do nothing.*

(citació apòcrifa, habitualment atribuïda a Edmund Burke)

RESUM: *S'expliquen les línies directrius i el procediment de redacció del Codi deontològic del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-documentalistes de Catalunya. La comissió redactora va optar per un model de codi educacional i que cobrés les qüestions més representatives i incorporés els valors intrínsecs de la nostra professió. Es precisa l'abast dels termes ètica i deontologia, es comenten les declaracions genèriques de la Unesco i la IFLA sobre drets relacionats amb la professió, i codis deontològics ja existents, com el de l'ALA. S'esmenta la utilitat d'un codi deontològic i els tipus possibles de codi. A continuació, s'explica el procés d'elaboració del codi, la tria del model educacional, que enumera i interpreta principis generals, la tria d'altres codis que servissin com a referència, i dels valors ètics i professionals que s'hi havien de considerar.*

MOTS CLAU: deontologia, codi deontològic, professió bibliotecària, Col·legi Oficial de Bibliotecaris-documentalistes de Catalunya.

1 UN CODI ÈTIC PER ALS BIBLIOTECARIS-DOCUMENTALISTES CATALANS

1.1 El naixement d'un projecte

El gener de 2004, el COBDC feu una crida a bibliotecaris-documentalistes col·legiats de diferents sectors que prèviament havien mostrat el seu interès

Concepción Rodríguez, Leonor Vela. Universitat de Barcelona. Facultat de Biblioteconomia i Documentació. <crodriguezp@ub.edu>, <vela@ub.edu>

Sílvia Sunyer, Josep Vives-Gràcia. Universitat Politècnica de Catalunya. Escola Politècnica d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú. Biblioteca. <silvia.sunyer@upc.edu>, <josep.feran.vives@upc.edu>

Article rebut el novembre de 2006.

cap a temes relacionats amb l'ètica per tal d'elaborar el codi deontològic del Col·legi. A l'esmentada crida, van respondre vuit col·legiats relacionats amb diferents àmbits del nostre entorn professional, ja sigui a través de la docència o bé mitjançant la pràctica bibliotecària. El fruit d'aquesta primera trobada fou la constitució de la Comissió de Redacció del Codi Deontològic (CR, a partir d'ara). Finalment, aquesta comissió constà de quatre membres: Concepción Rodríguez Parada (UB), Sílvia Sunyer (UPC), Leonor Vela (UB) i Josep Vives (UPC).

La missió de la Comissió era elaborar un codi deontològic adreçat a tots els bibliotecaris-documentalistes, independentment del tipus de centre d'informació, de la feina desenvolupada, de la categoria professional o del lloc ocupat a la jerarquia.

El codi del COBDC és el resultat d'un treball llarg i aprofundit dels membres de la CR i de l'intercanvi de parers amb altres col·legiats sobre la realitat professional amb l'objectiu de bastir un codi sobre bases fermes. Aquest diàleg ha contribuït a enriquir el procés de reflexió, introduint la pràctica quotidiana a un procés que potser corria el risc d'esdevenir massa teòric. És a dir, sabíem que la redacció d'un codi deontològic no devia ser en cap cas una activitat filosòfica diletant, sinó que pensàvem que el codi havia d'esdevenir un instrument de treball útil en l'exercici diari de la professió, però que no acabés sent només el marc de referència dels bibliotecaris-documentalistes, sinó també dels usuaris i dels altres membres de les institucions on treballem.

1.2 Per què un codi?

El paper de la informació com a garant del ple exercici dels drets dels ciutadans i factor imprescindible de desenvolupament, els avenços tecnològics i l'evolució de les necessitats dels usuaris, entre altres, dibuixen un panorama canviant que pot plantejar als bibliotecaris-documentalistes conflictes ètics difícils de resoldre individualment. Aquesta realitat posa de manifest la necessitat de disposar d'un marc normatiu que tipifiqui els drets i deures dels bibliotecaris-documentalistes. Hi ha, però, més arguments que justifiquen l'existència del codi. El codi deontològic:

- difon entre els ciutadans i les organitzacions la missió del servei ofert, així com una imatge distintiva i de qualitat de la professió.
- afirma les competències professionals específiques.

- suposa un signe de maduresa de la professió.
- és un indicador de qualitat professional.
- resulta una eina de millora personal i col·lectiva.
- consolida el sentiment de pertinença a un grup.
- permet disposar d'un punt de suport en situacions de conflicte de valors.
- és una pràctica àmpliament difosa en totes les professions.

I un darrer definitiu:

- Respon a l'art. 9.1 dels estatuts del COBDC de «vetllar per l'ètica professional» i, a l'art. 18.1, «exercir la professió d'acord amb l'ètica professional».

2 ÈTICA, MORAL I DEONTOLOGIA

L'ús poc acurat dels conceptes en la nostra parla quotidiana genera confusions en les interpretacions que sovint en fem. Buxarrais¹ assenyala l'ús poc rigorós que sovint es fa dels conceptes *moral*, *ètica* i *deontologia*, i ens suggereix reflexionar sobre el seu abast amb el propòsit d'emprar-los amb més pertinença. Creiem, doncs, convenient, començar aquest treball aclarint aquests conceptes.

La *moral*, segons la *Gran enciclopèdia catalana*, fa referència als «costums, actes i pensaments humans respecte a llur bonesa o malesa». La moral, doncs, en estar vinculada als costums i hàbits és quelcom pràctic, té un vessant clarament social, és sensible a les circumstàncies i, per tant, no és quelcom perenne.

L'*ètica* és una de les disciplines de la filosofia. Cortina² la defineix com «un tipus de saber dels que pretén orientar l'acció humana en un sentit racional». Alcoberro³ afegeix que l'ètica «és una reflexió que es fa sobre la moral», ja que el seu punt de partida és «el coneixement dels fets relatius a les normes

1. M. Rosa Buxarrais Estrada, «Conflictes ètics en la gestió de la informació [en línia]: una mirada des de la deontologia professional», *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 13 (desembre 2004), <http://www2.ub.es/bid/consulta_articulos.php?fichero=13buxarr.htm> [Consulta: 30 novembre 2006].

2. Adela Cortina, *Ètica de la empresa: claus per a una nova cultura empresarial*, 5^a ed. (Valladolid: Trotta, 2000).

3. R. Alcoberro, «Ètica i moral» [en línia], <<http://www.alcoberro.info/V1/etica3.htm>> [Consulta: 3 desembre 2006].

de conducta, a les normes polítiques i jurídiques [...] per procedir en un segon moment a criticar-les i reformular-les d'acord a criteris, fonamentats racionalment per tal que una vegada sotmesos a crítica, ens serveixin per a reajustar la nostra vida».

És clàssic el debat que intenta establir sota quin punt de vista cal fixar les accions que entendrem com ètiques. En parlar de com orientar racionalment les nostres accions, Cortina fa esment dels diferents tipus de racionalitat que ens poden servir de guia. Així, podem parlar de racionalitat prudencial –basada en la tradició aristotèlica–, racionalitat calculadora –basada en la tradició utilitarista–, racionalitat pràctica –basada en la tradició kantiana– i, finalment, racionalitat comunicativa –basada en la tradició dialògica. Ara bé, d'acord amb l'autora, allò que realment cal tenir present en les nostres actuacions pot resumir-se en dos aspectes fonamentals: com prendre *decisions prudentes* i com prendre *decisions moralment justes*.

Buxarrais⁴ amplia una mica més el que s'acaba d'exposar i sosté que una de les preocupacions de l'ètica és «conduir-nos cap al bé, cap a la maduresa, cap a l'excel·lència, cap a l'autorealització [...] per perfeccionar-se un mateix». Per això, afegeix que l'ètica, lluny de voler guiar-nos en aspectes concrets de la nostra vida, «s'aplica a tota activitat humana i professional».

Quan l'ètica s'aplica a una activitat professional determinada, s'anomena *deontologia*. Guisán⁵ defineix la deontologia com «l'estudi dels deures humans en tant que membres d'una professió». «La deontologia», afegeix Guisán, «no pot tenir altra missió que ajudar a procurar la felicitat dels usuaris d'un servei, sense menysteniment de la igual felicitat dels qui els el proporciona [sic].» Per tant, la deontologia contribueix a la millora de la relació amb els usuaris o clients als quals l'empresa serveix, en tant que se'ls transmet una imatge de compromís i de bon servei.

3 DECLARACIONS DE DRETS INTERNACIONALS RELATIVES A LA PROFESSIÓ

L'any 1989, la Unesco, a través del seu programa general d'informació, fa públics uns *Principes directeurs pour la gestion des associations professionnelles d'archivistes, de bibliothécaires et de documentalistes*, document marc per tal que arxivers, bibliotecaris i documentalistes, quan vulguin associar-se per cons-

4. M. Rosa Buxarrais Estrada, *op. cit.*

5. Esperanza Guisán, «Ética, deontología y bibliotecas: ética y deontología», *Educación y biblioteca*, vol. 11, núm. 98 (1999), p. 44-46.

tituir-se com a col·legi professional, disposin d'un guió de principis directors a fi que la seva gestió respongui a les necessitats de la professió com a servei social i a les necessitats dels seus afiliats com a professionals de la informació.⁶

Segons aquest escrit, tota associació haurà de tenir els atributs següents: un nom que la identifiqui, uns reglaments de funcionament o estatuts dipositats davant les autoritats nacionals i conforme a la llei, uns exercicis referents a qüestions financeres, un consell òrgan suprem responsable i emmarcat dins la legislació nacional, uns òrgans directors que tracin la política que cal seguir, un organisme que indiqui les relacions entre els dirigents i els electors, un àmbit geogràfic definit, personal permanent que garanteixi una administració continuada, butlletins portaveus de les activitats professionals, una assemblea general anual i, finalment, un *codi de deontologia* que assenyali als membres de l'associació un conjunt de principis o de regles ètiques professionals per tal que siguin respectades.

En fer una lectura atenta de tot aquest paràgraf, es troben dues vegades referències explícites a una *llei* i a una *legislació nacional* com a marc legal on se situaran els enunciats i les activitats del col·legi professional, i al qual hauran d'adscriure-s'hi. Llei i legislació que, per principis, queden supeditades a marcs supranacionals i universals, quan aquests han estat acceptats explícitament per les cambres legislatives corresponents.

És el cas de la primera *Declaració dels drets de l'home i del ciutadà*, de 1789, de la qual el Parlament de Catalunya en facilità una traducció,⁷ o de la *Declaració universal dels drets humans*, de 1948,⁸ adoptada i proclamada per l'Assemblea General de les Nacions Unides.

Tant l'estatut de Catalunya de 1979 –vigent quan es va començar a redactar el codi deontològic–, com l'actual de 2006 contenen al·lusions a aquests drets humans fonamentals quan diuen:

6. Unesco, *Principes directeurs pour la gestion des associations professionnelles d'archivistes, de bibliothécaires et de documentalistes: établis par Russell Bowden [pour le] Programme général d'information et UNISIST* (Paris: Unesco, 1989). «Appendice III: un exemple de [...] code de deontologie». També consultable en línia: <<http://www.unesco.org/webworld/ramp/html/r8911f/r8911f0h.htm#appendice%20iii>> [Consulta: 25 novembre 2006].

7. *Declaració dels drets de l'home i del ciutadà* (Barcelona: Amnistia Internacional Catalunya, 2004). També consultable en línia: <<http://www.ai-cat.org/educadors/docs/hist-paris-1789.html>> [Consulta: 25 novembre 2006].

8. Nacions Unides, *Declaració universal dels drets humans* (Geneva: *The Office of the High Commissioner for Human Rights*). També consultable en línia: <<http://www.unhchr.ch/udhr/lang/cln.htm>> [Consulta: 25 novembre 2006].

«La llibertat col·lectiva de Catalunya troba en les institucions de la Generalitat el lligam amb una història d’afirmació i respecte dels drets fonamentals i de les llibertats públiques de la persona i dels pobles».⁹

«Els poders públics de Catalunya han de promoure el ple exercici de les llibertats i els drets que reconeixen aquest Estatut, la Constitució, la Unió Europea, la Declaració universal de drets humans, el Conveni europeu per a la protecció dels drets humans».¹⁰

Era, doncs, obligatori començar rememorant aquestes cartes magnes per trobar els lligams bàsics dels drets humans amb les societats contemporànies. Els conceptes d’igualtat, de llibertat personal i intel·lectual, de convivència en llibertat apareixen reconeguts des del segle XVIII, i són ratificats i desenvolupats àmpliament acabada la segona guerra mundial. A partir d’aquest moment, les cartes estatutàries que els pobles s’atorguen al·ludeixen a aquests principis fonamentals. Acabem de veure-ho al recent *Estatut de Catalunya* de forma força més explícita que a l’anterior de 1979.

Per normativa legal, l’existència i l’acceptació de tot col·lectiu social o professional que sorgeixi queda vinculada a aquests principis generals de convivència nacionals i supranacionals.

És en el terreny dels codis deontològics on les associacions ofereixen unes adhesions més explícites i desenvolupen millor, en aquest aspecte, els seus objectius. La naturalesa ètica dels drets humans, en el sentit més clàssic de la paraula, invita plenament a la seva consideració a través de codis de conducta professionals. Els associats hi troben el vehicle idoni com a punt de partida per a detallar-ne llurs principis segons les diferents professions en allò que les involucra en el tracte amb els individus, els col·legues i els serveis a la societat. No solament es tenen presents tàcitament aquests drets humans en tots els codis ètics, sinó que, a més a més, el seu compliment es potencia, desenvolupa i facilita a través d’articles estructurats i argumentats. És el gran repte del present, perquè «habitarem un món únic en què tots depenem de tots i que necessita unes regles clares compartides per ser viable. Els drets humans són avui part insubstituïble d’aquesta construcció compartida.»¹¹

9. Catalunya. [Estatut (1979)]. *Estatut d’autonomia de Catalunya* (Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1979). «Preàmbul». També consultable en línia: <<http://www.gencat.cat/generalitat/cat/estatut1979/>> [Consulta: 2 desembre 2006].

10. Catalunya. [Estatut (2006)]. *Estatut d’autonomia de Catalunya* (Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2006). «Títol preliminar», «Article 4. Drets i principis rectors». També consultable en línia: <<http://www.gencat.net/generalitat/cat/estatut/index.htm>> [Consulta: 2 desembre 2006].

11. Peter Singer, *Un solo mundo* (Barcelona: Paidós, 2003).

El títol preliminar del nostre codi deontològic invita, d'entrada, a guiar-se per la normativa escrita, a partir del reconeixement dels «principis establerts a la *Declaració universal dels drets humans* de l'Organització de Nacions Unides, les declaracions aprovades per la IFLA o altres institucions competents i el marc legal vigent a Catalunya, l'Estat espanyol i la Unió Europea».¹²

Un altre document va ser publicat per la IFLA poc abans de quedar enllestit el nostre codi. Amb el títol d'*Elaboración de normativas y procedimientos para la asociación de bibliotecarios*,¹³ la Management of Library Associations Section va redactar una versió actualitzada i molt més específica dels consells de la Unesco per a gestionar associacions professionals de l'any 1989, abans glossat. Una gran part del seu contingut està dedicada a destacar la importància que té per a les associacions professionals el fet d'elaborar un codi de conducta, i per tant, disposar d'unes directrius concretes per a regular les relacions entre els seus afiliats i entre els diversos públics implicats, ja que un codi deontològic és l'instrument que transmet al públic i al govern la seriositat i les responsabilitats pròpies de l'associació. En aquest fullet, sota l'epígraf de «Codi de conducta/ètica», s'assenyalen els punts que cal desenvolupar en un codi d'ètica a través de sis grans temes: necessitat del seu compliment, actuacions legals, excel·lència en els coneixements i serveis, difusió de la informació, lliure accés a la informació per a tothom i protecció dels drets intel·lectuals, tots ells recollits en el codi del COBDC, com veurem més endavant.

4 ELS CODIS DEONTOLÒGICS

Els codis han de ser redactats pel col·legi oficial o associació professional corresponent comptant, sempre que sigui possible, amb l'assessorament d'especialistes en ètica. El col·legi professional, a més, ha d'assumir altres responsabilitats: difondre'l als professionals en exercici i la societat en general, vetllar pel seu compliment i assegurar-ne l'actualització permanent. Per assolir aquest darrer propòsit, els col·legis professionals creen les anomenades comissions de seguiment.

12. COBDC, *Codi deontològic del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya* (Barcelona: COBDC, 2006). «Títol preliminar». També consultable en línia: <http://www.cobdc.org/collegi/codi_deontologic.html> [Consulta: 2 desembre 2006].

13. IFLA. Management of Library Associations Section, *Elaboración de normativas y procedimientos para la asociación de bibliotecarios* (The Hague: IFLA, 2004). També consultable en línia: <<http://www.ifla.org/VII/s40/pub/devpol-s.htm>> [Consulta: 25 novembre 2006].

Segons Frankel,¹⁴ existeixen diferents *tipus de codis deontològics*:

- *aspiracionals*: són aquells que enumeren principis generals i mostren un ideal que cal assolir. Un exemple paradigmàtic d'aquest tipus de codi és de l'ALA i la majoria dels codis de països anglosaxons.
- *educacionals*: són aquells que enumeren principis generals, però també els interpreten. En trobem bons exemples en el codi dels bibliotecaris portuguesos o quebequesos.
- *disciplinaris*: són aquells que contenen un element sancionador i detallen tot un seguit de normes per a tenir un comportament ètic. També presenten solucions als possibles dilemes. És el cas del codi britànic o brasiler.

Sovint, també es parla de codis deontològics *mixts*, si corresponen a més d'una de les tipologies de codis que s'acaben d'esmentar.

En relació amb la importància de disposar d'un codi deontològic, Pimentel¹⁵ sosté que, en qualsevol professió, aquest esdevé un senyal d'identitat, com també ho és la formació o la titulació específica per a poder exercir-la. D'altra banda, el codi deontològic també és un element clau per al desenvolupament futur de la professió, ja que, entre d'altres aspectes, la «responsabilitat genera confiança, i la confiança té un alt valor patrimonial i econòmic». D'aquest text es desprèn un idea que, progressivament, va guanyant força. Tot i que, en general, els conceptes d'ètica i d'empresa sovint poden semblar quelcom antagònic, progressivament s'està canviant de parer, perquè la realitat demostra que aquelles empreses més valorades i reconegudes socialment són aquelles que «han incorporat en la seva activitat quotidiana un conjunt de valors morals».¹⁶

5 ELS CODIS DEONTOLÒGICS EN EL SECTOR DE LA INFORMACIÓ

Si ens centrem en la missió i la funció social de les activitats que desenvolupen els professionals del món de la informació i la documentació, coincidint

14. M. Frankel, «Professional codes: why, how and with what impact?», *Journal of business ethics*, [núm.] 8 (1989), p.109-115.

15. Manuel Pimentel, «Deontología y profesión [en línia]», *El blog de Manuel Pimentel* (2005), <http://blogs.periodistadigital.com/pimentel.php/2005/10/01/deontologia_y_profesion> [Consulta: 28 setembre 2006].

16. Adela Cortina, *op. cit.*

rem en la necessitat de disposar d'un codi deontològic on quedin fixats els valors que inspiren l'exercici de les professions relacionades amb aquest sector.

A tall d'exemple, Buxarrais¹⁷ apunta alguns dels conflictes ètics que s'han de resoldre en l'àmbit de les unitats d'informació: «la manipulació de la informació, la gestió de qüestions relatives a l'àmbit de la privadesa, la selecció dels materials –suprimir materials considerats ofensius per raons religioses, polítiques o morals, etc.– l'accés a la informació –accés públic o gratuït, el cobrament o no per la prestació de serveis determinats–, els serveis de referència –requisits mínims de qualitat–, etc.»

A casa nostra, si bé és cert que la pràctica professional segueix unes pautes ètiques ja plenament consolidades, s'han produït algunes situacions que podrien alertar de la necessitat de disposar d'una eina suficient per a afrontar algunes problemàtiques d'aparició recent. Recordem algun cas de censura comercial realitzada en una biblioteca municipal per part del consistori en no permetre el préstec de DVD recents per afavorir així els videoclubs locals. Com cal que actuï aleshores el professional responsable del centre? Ha d'aplicar aquesta mesura? S'hi pot negar per principis deontològics?

També s'ha reproduït en algun mitjà de comunicació la crítica d'algun usuari perquè la biblioteca disposava d'una història del grup terrorista ETA. Com devem actuar davant d'aquesta situació?

Igualment, les relacions entre col·legues s'han vist de vegades esquitxades per situacions en les quals, a banda dels aspectes legals, hi entraven en joc criteris ètics; és el cas de la denúncia, i posterior condemna, per un cas de plagi, o els atacs personals realitzats en una llista de distribució professional durant la discussió sobre l'adquisició d'un nou sistema de gestió bibliotecari.

La tradició bibliotecària és rica en exemples de codis deontològics. Així, la pàgina de l'IFLA¹⁸ recull un llarg nombre de codis deontològics d'arreu del món, i on no hi és present encara cap d'espanyol.¹⁹ Aquesta absència se'ns fa difícil de justificar, més encara si considerem l'alt grau de desenvolupament que la biblioteconomia i la documentació tenen arreu de l'estat. Una possible explicació la podríem trobar en el poc nombre de col·legis professionals

17. M. Rosa Buxarrais Estrada, *op. cit.*

18. A/e: <<http://www.ifla.org/faife/ethics/codes.htm>>.

19. No hem d'oblidar, però, experiències prèvies, com ara: ECIA, «Principis deontològics dels professionals de la informació i la documentació» [en línia], *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 7 (desembre 2001), <<http://www.ub.es/biblio/bid/07ecia.htm>> [Consulta: 30 novembre 2006]; Asedie, *Código ético del sector de servicios de información electrónica* [en línia], <<http://www.asedie.es/secto/codigos.htm>> [Consulta: 1 desembre 2006], i la feina desenvolupada pel Grupo de Trabajo de Bibliotecas Universitarias (GTBU) de l'Asociación Andaluza de Bibliotecarios (AAB) <http://www.aab.es/grupobu_etica.html>.

bibliotecaris a Espanya. Segurament, falta aprofundir més en el sentiment de pertinença a un col·lectiu professional, malgrat les crítiques que aquest sentiment pugui desvetllar tot titllant-lo de gremial. Nogensmenys, cal recordar que les professions socialment més prestigioses disposen, entre d'altres eines, d'uns codis deontològics que, com sabem, els reporten una consciència col·lectiva que la societat valora positivament.

Internacionalment, el primer codi deontològic conegut com a tal, fou elaborat per l'American Library Association (ALA) el 1948. Aquest codi, conegut com *Library bill of rights*,²⁰ ha estat esmenat dues vegades i confirmat el 1996, de manera que continua vigent. Pot sorprendre el lector la «migradesa» del seu contingut: són només sis principis generals que intenten guiar la pràctica professional dels bibliotecaris nord-americans, i on, per primer cop, s'esmenta el principi de defensa de la llibertat intel·lectual.²¹ En el nostre entorn més proper, destaquem la tasca pionera de l'Associació d'Arxivers de Catalunya (AAC), amb l'aprovació del *Codi deontològic dels arxivers catalans*.²²

6 ELABORACIÓ DEL CODI DEONTOLÒGIC DEL COBDC

En rebre l'encàrrec per part de la Junta del COBDC, la CR va començar a definir un seguit de pautes o criteris que havien de fixar el perquè, el què i el com es definirien els continguts que caldria incorporar en el codi. La metodologia emprada en el seu moment fou la definició de les següents característiques:

- Tipologia de codi que es volia redactar
- Codis deontològics que podien servir de base
- Valors ètics que calia incorporar
- Aspectes formals de redacció

6.1 Tipus de codi

Hem comentat anteriorment que, en funció de l'objectiu perseguit, els codis deontològics eren aspiracionals, educacionals i reguladors, prescriptius o

20. A/c: <<http://www.ala.org/ala/oif/statementspols/statementsif/librarybillrights.htm>>.

21. M. Pérez Pulido, «Códigos de ética de los bibliotecarios y otros profesionales de la información: comentario y análisis comparativo», *Boletín de la ANABAD*, vol. 51, núm. 3 (2001). També consultable en línia a: <http://www.aab.es/pdfs/gtbu_etica_bibliotecarios.pdf> [Consulta: 3 desembre 2006].

22. <<http://www.arxivers.com/idadmin/docs/Codideontologic.pdf>> [Consulta: 1 desembre 2006].

disciplinaris.²³ És cert, però, que en estat pur no existeix pròpiament un codi que s'assimili només a una categoria determinada, però s'hi pot estudiar una tendència. Així, per exemple, podem observar com el codi de l'ALA, exemple típic de codi aspiracional, enumera només uns principis generals que han guiar la pràctica professional. D'altra banda, podem presentar el codi deontològic japonès, on, a banda d'una extensa regulació de la professió, s'hi incorporen clàusules sancionadores en cas d'incompliment.

La decisió de la CR fou la de treballar un codi bàsicament educacional, de manera que quedessin concretats la majoria de valors incorporats. És cert, però, que no s'entra a especificar quina aplicació del principis cal considerar en una situació concreta. La idea general fou que el codi havia de marcar clarament un camí davant una situació hipotètica, però no podia incorporar l'aplicació concreta de la norma en un àmbit determinat. És més, es partia de la base que potser seria interessant que, a partir del camí marcat, els professionals d'una mateixa especialitat (empresa, públiques, etc.) poguessin elaborar unes concrecions en funció de les pròpies necessitats.

6.2 Codis de referència

La llista de codis consultats fou llarga; no podia ser d'una altra manera. En aquest sentit, foren de gran ajut les revisions publicades al respecte per Pérez Pulido²⁴ i Shachaf.²⁵

En general, es van consultar la majoria de codis als qual s'ha pogut accedir a través de la pàgina web de l'IFLA sobre el tema²⁶ o en d'altres publicacions especialitzades.

Igualment, es va considerar necessari disposar dels codis deontològics d'altres col·lectius en els quals, tradicionalment, la deontologia ha estat un factor important en el desenvolupament de la seva professió. En aquest sentit, es van considerar els següents:

— Codi de deontologia del Col·legi Oficial de Metges de Barcelona²⁷

— Codi deontològic del Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya²⁸

23. M. Frankel, *op. cit.*

24. M. Pérez Pulido, *op. cit.*

25. P. Shachaf, «A global perspective on library association code of ethics», *Library and information science research*, volume 27, issue 4 (Autumn 2005), pages 513-533.

26. A/e: <<http://www.ifla.org/faif/ethics/codes.htm>>.

27. A/e: <http://www.comb.cat/cat/comb/normativa/codi_deontologic/codi_final.pdf>.

28. A/e: <<http://www.copc.org/seccions/cd/cd.asp>>.

— Codi d'ètica i deontològic del Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya²⁹

Ocasionalment, es varen consultar altres codis, potser ja molt més allunyats de la nostra pràctica diària, com, per exemple, els dels advocats.

La consulta d'aquests codis va servir per a decidir si calia recomanar una norma d'actuació en algun àmbit concret. Calia esmentar la qüestió de la titulació exigida per a poder desenvolupar tasques bibliotecàries? Cal recomanar, com a pràctica professional ètica, col·laborar activament amb el COBDC? De fet, són aspectes que apareixen recollits en alguns dels codis externs anteriorment citats i, en aquest sentit, ens van ajudar a allunyar el fantasma del «corporativisme» mal entès.

A partir de la consulta dels codis seleccionats, es va realitzar una graella en la qual es recollien els aspectes i valors més destacables de cada codi. Aquesta graella resultà molt útil a l'hora de disposar d'un codi «tipus». A partir d'aquí, la feina de seleccionar aquells ítems més importants fou prou fàcil. El nostre codi havia de recollir el bo i millor de la tradició deontològica. Naturalment, el darrer codi realitzat sempre té l'avantatge de tenir els anteriors com a referència (com és el cas del present codi deontològic).

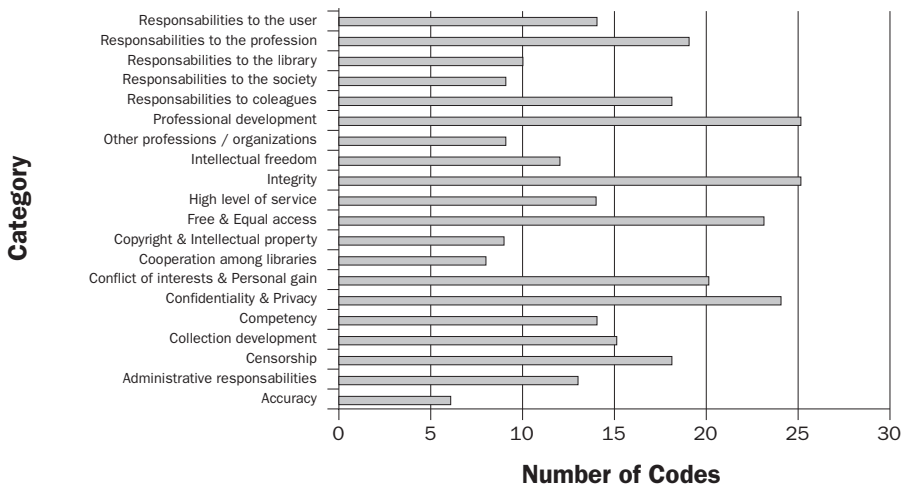
6.3 Valors ètics incorporats

L'eix de treball fou determinar quin valors havien d'inspirar, al nostre entendre, la professió. No fou una feina fàcil, tot al contrari, atès que implicava perills i una gran responsabilitat. Al cap i a la fi, des de quina autoritat moral podia la CR decidir quins són els comportaments ètics de la professió? I el següent pas encara resultà més difícil: com formalitzar aquests valors, sota quina expressió i en quines circumstàncies?

Per determinar els valors que calia treballar en el nostre codi, i fugint de qualsevol apriorisme moral, es va utilitzar la graella abans esmentada. Va resultar també de molt interès el treball de Shachaf,³⁰ que analitza diferents codis deontològics bibliotecaris i en resumeix, en diferents quadres, les principals característiques. Una de les informacions facilitades fa referència a quins són els aspectes que han estat més inclosos en la mostra de codis analitzats:

29. A/e: <<http://www.tscat.org/interface/asp/web/contingut.asp?ruta=0104>>.

30. P. Shachaf, *op. cit.*

Com es pot observar en la taula adjunta, els «temes» més tractats en els codis recollits per Shachaf³¹ són: desenvolupament professional (89%), integritat (89%), confidencialitat i privadesa (85%), accés gratuït i universal a la informació (82%), conflicte d'interessos personals i professionals (71%), responsabilitat vers la professió (67%), responsabilitat envers els col·legues (64%), censura (64%), desenvolupament de la col·lecció (53%), competència professional (50%), qualitat del servei (50%), i responsabilitat cap a l'usuari (50%).

Per contra, els aspectes que apareixen en menys d'un 50% dels codis que van ser analitzats són: precisió (*accuracy*) (21%), cooperació entre biblioteques (28%), relacions amb d'altres professions o professionals (32%), relació amb els drets d'autor (32%), responsabilitat social (32%), responsabilitat de la biblioteca vers la seva organització (35%), llibertat intel·lectual (42%) i responsabilitat de gestió (46%).

A partir de la revisió d'aquestes dades, dels codis seleccionats (bibliotecaris o no bibliotecaris) i considerant l'aplicació de la biblioteconomia i documentació al nostre país, es discutiren quins havien de ser els valors ètics presents al codi deontològic. També es revisaren els diferents documents de l'IFLA sobre la professió, especialment els referents a accés a la informació i censura.

La majoria de valors s'adoptaren mitjançant la creació d'un article propi, com, per exemple, «respecte a la llibertat intel·lectual» (art. 1), «equilibri entre els drets d'autors i l'accés a la cultura» (art. 3) o «gestió eficient dels recursos» (art. 9).

31. P. Shachaf, *op. cit.*

L'existència d'una gran quantitat de codis professionals previs al present no deixava gaire marge per a incorporar valors ètics de nou «encuny». Nogensmenys, se n'han incorporat alguns que, si més no, complementen d'altres més clàssics, com «reflectir la diversitat cultural», paral·lelament a «reflectir la diversitat ideològica» (art. 12), o «fomentar l'accés lliure» (*open access*) com a complement a «l'accés gratuït» (art. 14). És el mateix del foment de la cooperació amb països en vies de desenvolupament, que s'incorpora al tradicional valor de la cooperació bibliotecària (art. 24).

Podem destacar, com imperatius morals incorporats com a «novetat» al nostre codi, l'article 11, referent a facilitar l'accessibilitat als serveis bibliotecaris de les persones amb discapacitats. Això fa referència tant a l'accessibilitat física com a la usabilitat (productes i serveis).

També es va decidir donar continuïtat a la Comissió de Redacció del Codi mitjançant la creació de la Comissió Deontològica, que, si bé cal que sigui creada expressament mitjançant un acord de la Junta del COBDC, en el *Codi deontològic* se n'avança la creació.³²

No tots els valors que es van considerar en el moment de la redacció foren finalment incorporats. D'aquesta forma, algunes propostes es van desestimar, com, per exemple, «fomentar l'ús rigorós que hom faci dels principis, conceptes, tècniques i fonaments propis de la professió», «potenciar el programari lliure» o «derivació d'usuaris a altres centres».

Alguns dels valors incorporats provenen, clarament, de codis professionals no bibliotecaris, com «evitar la publicitat enganyosa o competència deslleial» (art. 21), «no retenir informació ni difondre informació falsa expressament» (art. 25) o «col·laborar amb d'altres professions» (art. 17).

Calia, també, tractar temes, alguns delicats, però que no es podien passar per alt, com la qüestió de la titulació específica en biblioteconomia i documentació o el respecte entre col·legues. Pel que respecta a la primera qüestió, es va plantejar si es podia abordar des de l'ètica la qüestió de possessió de la titulació específica en biblioteconomia i documentació. Dit ràpidament, és ètic que una persona exerceixi la nostra professió sense disposar de la titulació superior corresponent? Certament, el debat legal seria molt més senzill, ja que la llei deixa molt clar que cal estar col·legiat per a exercir la nostra professió.³³ Al ma-

32. En el moment d'escriure aquest treball, la Junta de Govern del COBDC ha iniciat els tràmits per crear la Comissió Deontològica.

33. Pablo Mir Capellá. «Informe del letrado que suscribe sobre la exigencia de colegiación obligatoria de los trabajadores sociales y asistentes sociales a petición del Colegio Oficial de Diplomados Sociales y Asistentes Sociales de las Islas Baleares.» (2004, 18 de febrer). Consultable a: <<http://www.treballsocialib.com/obligatorietat%20col.pdf>> [Consulta: 1 octubre 2006].

teix temps, per a poder estar col·legiat cal tenir la titulació requerida o haver-se acollit al període transitori per a professionals amb titulacions no específiques. En definitiva, cal tenir una titulació específica en biblioteconomia i documentació, o una no específica en el moment transitori de creació del COBDC.

Ara bé, si legalment és exigible una titulació, ho és també èticament? A l'entendre de la CR, sí. La nostra és una professió d'àmplia incidència social. Servim persones i els prestem uns serveis relacionats amb l'accés a la cultura —un dret reconegut com a fonamental a la Constitució espanyola. Òbviament, l'organització i prestació d'aquest servei no es pot fer de qualsevol manera, atesa la importància que té. És per això, que la societat ha decidit que, per a poder realitzar aquesta tasca, cal tenir una titulació universitària específica i un col·legi professional competent en aquestes matèries. Pensem que no hi pot haver dubte moral al respecte.

Un altre aspecte que calia incorporar era el de les relacions entre els col·legues i la resolució de les possibles desavinences professionals, que, com s'ha indicat anteriorment, si bé és cert que no acostumen a produir-se, cal tenir-les previstes.

6.4 L'estructura i l'estil de redacció

El Codi deontològic del COBDC presenta la següent estructura:

- Preàmbul
- Títol preliminar
- Principis generals
- Dels serveis als usuaris
- Del fons documental
- De les relacions entre col·legues
- De la gestió dels centres
- De la vida col·legial
- Disposicions finals

S'apleguen un total de trenta articles més un preàmbul i un títol preliminar. El nombre d'articles inclosos en els diferents epígrafs és desigual; el criteri seguit ha estat en funció dels valors que calia que recollissin cada un d'ells.

Entenem que l'estructura cobreix a bastament els nuclis d'interès actuals i que és prou flexible com per a permetre la incorporació de nous valors o pautes a mesura que es vagi revisant.

Pel que fa a l'estil de la redacció, val a dir que fou un dels temes que segurament més possibilitats donava. Calia seguir un llenguatge políticament correcte i parlar de *bibliotecaris-documentalistes* o *bibliotecaris i bibliotecàries-documentalistes*? O parlar de la *professió bibliotecària*? En singular o en plural? Igualment, calia saber en quin temps verbal es volia redactar el codi: present, futur...

Finalment, es va acordar seguir utilitzant la forma de denominació oficial del Col·legi: *bibliotecaris-documentalistes*. Els articles, com es pot observar, utilitzen bàsicament la forma verbal en temps present, encara que, per millorar la redacció, quan es considera oportú s'empra el temps futur.

6.5 Cap a l'aprovació

Un cop acabat l'esborrany, es va donar a revisar a un jurista, que va fer alguna petita esmena per millorar-ne la comprensió, i, finalment, es lliurà a la Junta, la qual, val a dir, va donar sempre ple suport a aquesta llarga tasca i no va interferir mai en la configuració, a banda, és clar, dels intercanvis d'opinions lògics sobre uns o altres articles del codi.

Per tal que els col·legiats poguessin dir la seva, i un cop l'esborrany ja es podia difondre, es va penjar a la intranet del COBDC per tal de rebre les opinions dels col·legiats.

Finalment, i com és preceptiu, l'esborrany fou presentat a l'assemblea general de col·legiats, aprofitant el marc de les Jornades Catalanes de Documentació de 2006, i es va aprovar per majoria i incorporant-hi un seguit d'esmenes proposades a la mateixa assemblea. Ja teníem codi!

7 CONCLUSIONS

Una tasca que teníem pendent els bibliotecaris-documentalistes catalans era la de dotar-nos d'un codi deontològic. El que avui us presentem vol omplir aquesta mancança.

Es tracta d'un codi educacional obert a posteriors desenvolupaments i revisions per tal de mantenir-lo al dia. Hem intentat que cobris els temes més representatius i els valors intrínsecs de la nostra professió. Amb ell, volem fer pública la nostra maduresa professional i la nostra voluntat de seguir compromesos amb la societat. No oblidem que l'element amb què treballem, la informació, és al capdamunt de les matèries primeres que fan funcionar la so-

cietat i que la seva possessió o possibilitat d'accés esdevé un avantatge competitiu per a la ciutadania.

Ara, només queda difondre'l, explicar-lo i millorar-lo.

BIBLIOGRAFIA

ALCOBERRO, R. «Ètica i moral» [recurs electrònic]. <<http://www.alcoberro.info/V1/etica3.htm>> [Consulta: 3 desembre 2006].

ASEDIE. *Código ético del sector de servicios de información electrónica* [recurs electrònic]. <<http://www.asedie.es/secto/codigos.htm>> [Consulta: 1 desembre 2006].

BUXARRAIS ESTRADA, M. Rosa. «Conflictes ètics en la gestió de la informació [recurs electrònic]: una mirada des de la deontologia professional». *BID: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*. Núm. 13 (desembre 2004). <http://www2.ub.es/bid/consulta_articulos.php?fichero=13buxarr.htm> [Consulta: 30 novembre 2006].

CATALUNYA. [*Estatut (1979)*]. *Estatut d'autonomia de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1979. «Preàmbul». També consultable en línia: <<http://www.gencat.cat/generalitat/cat/estatut1979/>> [Consulta: 2 desembre 2006].

—. [*Estatut (2006)*]. *Estatut d'autonomia de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2006. «Títol preliminar», «Article 4. Drets i principis rectors». També consultable en línia: <<http://www.gencat.net/generalitat/cat/estatut/index.htm>> [Consulta: 2 desembre 2006].

—. PARLAMENT. *Declaració dels drets de l'home i del ciutadà*. Barcelona: Amnistia Internacional Catalunya, 2004. També consultable en línia: <<http://www.ai-cat.org/educadors/docs/hist-paris-1789.html>> [Consulta: 25 novembre 2006].

COBDC. *Codi deontològic del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya*. Barcelona: COBDC, 2006. «Títol preliminar». També consultable en línia: <http://www.cobdc.org/collegi/codi_deontologic.html> [Consulta: 2 desembre 2006].

CORTINA, Adela. *Ética de la empresa: claves para una nueva cultura empresarial*. 5ª ed. Valladolid: Trotta, 2000.

ECIA. «Principis deontològics dels professionals de la informació i la documentació» [recurs electrònic]. *BID: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*. Núm. 7 (desembre 2001). <<http://www.ub.es/biblio/bid/07ecia.htm>> [Consulta: 30 novembre 2006].

FRANKEL, M. «Professional codes: why, how and with what impact?». *Journal of business ethics*. [Núm.] 8 (1989), p.109-115.

- GARCIA I PUIG, Alfred. «El codi deontològic dels arxivers catalans» [recurs electrònic]. *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*. Núm. 13 (desembre 2004). <http://www2.ub.es/bid/consulta_articulos.php?fichero=13garcia.htm> [Consulta: 9 desembre 2006].
- GUISÁN, Esperanza. «Ética, deontología y bibliotecas: ética y deontología». *Educación y biblioteca*. Vol. 11, núm. 98 (1999), p. 44-46.
- IFLA. MANAGEMENT OF LIBRARY ASSOCIATIONS SECTION. *Elaboración de normativas y procedimientos para la asociación de bibliotecarios*. The Hague: IFLA, 2004. També consultable en línia: <<http://www.ifla.org/VII/s40/pub/devpol-s.htm>> [Consulta: 25 novembre 2006].
- JORNET I BENITO, Núria; RODRÍGUEZ PARADA, Concepción. «L'ètica en la formació d'arxivers i bibliotecaris [recurs electrònic]: una necessitat compartida». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*. Núm. 7 (desembre 2001). <<http://www.ub.es/biblio/bid/07jorrod.htm>> [Consulta: 9 desembre 2006].
- NACIONS UNIDES. *Declaració universal dels drets humans*. Geneva: The Office of the High Commissioner for Human Rights. També consultable en línia: <<http://www.unhchr.ch/udhr/lang/cln.htm>> [Consulta: 25 novembre 2006].
- PÉREZ PULIDO, M. «Códigos de ética de los bibliotecarios y otros profesionales de la información: comentario y análisis comparativo». *Boletín de la ANABAD*. Vol. 51, núm. 3 (2001). També consultable en línia a: <http://www.aab.es/pdfs/gtbu_etica_bibliotecarios.pdf> [Consulta: 3 desembre 2006].
- PIMENTEL, Manuel. «Deontología y profesión» [recurs electrònic]. *El blog de Manuel Pimentel*. (2005). <http://blogs.periodistadigital.com/pimentel.php/2005/10/01/deontologia_y_profesion> [Consulta: 28 setembre 2006].
- SHACHAF, P. «A global perspective on library association code of ethics». *Library and information science research*. Volume 27, issue 4 (Autumn 2005), pages 513-533.
- SINGER, Peter. *Un solo mundo*. Barcelona: Paidós, 2003.
- SUNYER I LÁZARO, Sílvia. «Informe de la Jornada sobre Deontología Profesional (Barcelona, 15 de juny de 2004)» [recurs electrònic]. *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*. Núm. 13 (desembre 2004). <http://www2.ub.es/bid/consulta_articulos.php?fichero=13sunyer.htm> [Consulta: 30 novembre 2006].
- UNESCO. *Principes directeurs pour la gestion des associations professionnelles d'archivistes, de bibliothécaires et de documentalistes: établis par Russell Bowden* [pour le] *Programme général d'information et UNISIST*. Paris: UNESCO, 1989. «Appendice III: un exemple de [...] code de deontologie». També consultable en línia: <<http://www.unesco.org/webworld/ramp/html/r8911f/r8911f0h.htm#appendice%20iii>> [Consulta: 25 novembre 2006].